

Wrocław 15.08.2025

dr hab. Michał Białek, prof. UWr

Kierownik Zakładu Psychologii Zarządzania

Instytut Psychologii, Uniwersytet Wrocławski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Śmiei

"Walencja wyobrażeń umysłowych jako predyktor skłonności do podejmowania ryzyka"

Napisanej pod opieką naukową

prof. dr hab. Tomasza Zaleśkiewicza

Pozytywne recenzje są z reguły krótkie i często odbierane jako mniej kompetentne, ale podejmę to ryzyko i napiszę wprost – rozprawa doktorska mgr Śmiei jest znakomita. Gdybym miał wskazać idealny wzór kompetentnie przeprowadzonej i doskonale napisanej pracy doktorskiej, mógłbym tę rozprawę przedstawić jako przykład do naśladowania.

Rozprawa de facto składa się z dwóch publikacji w bardzo cenionych czasopismach (*Journal of Behavioral Decision Making* oraz *Cognition*). Całość tworzy spójny cykl badawczy – zarówno w obrębie każdej z publikacji, jak i w ujęciu ogólnym. Każdy z eksperymentów stanowi przemyślane rozwinięcie wyników poprzednich badań, systematycznie wyjaśniając wątpliwości interpretacyjne i metodologiczne, które pojawiły się w trakcie realizacji projektu.

Autorka przeprowadziła imponującą serię siedmiu badań (w tym cztery eksperymenty) z udziałem łącznie prawie 4 tysięcy osób! Badania zostały zorganizowane w dwie tematycznie spójne serie:

Pierwsza seria (trzy badania, jedno eksperymentalne) - opublikowana w *Journal of Behavioral Decision Making* - koncentrowała się na związku między walencją wyobrażeń umysłowych a skłonnością do podejmowania ryzyka

Druga seria (cztery badania, trzy eksperymentalne) - opublikowana w *Cognition* - badała rolę emocji jako mediatora w tym procesie oraz moderującą rolę żywości wyobrażeń i typu przetwarzania

Styl prowadzenia badań oraz prezentacji wyników jest wzorcowy. Język jest jasny i precyzyjny, klarownie komunikuje kluczowe założenia teoretyczne oraz wsparcie empiryczne z wcześniejszych prac. Opisy eksperymentów charakteryzują się wysoką czytelnością, a większość z nich została prerejestrowana w *Open Science Framework*, co świadczy o przestrzeganiu najwyższych standardów współczesnej nauki. Analizy statystyczne wykonano poprawnie, stosując zaawansowane techniki wielopoziomowego modelowania równań strukturalnych (MSEM) z estymacją bayesowską. Co więcej, autorka wykracza pozytywnie poza przyjęte standardy, przeprowadzając dodatkowo analizy jakościowe z udziałem niezależnych sędziów oraz oferując uzupełniające analizy dla zwiększenia przejrzystości wyników.

Rozprawa wnosi istotny wkład do zrozumienia roli wyobrażeń umysłowych w procesach decyzyjnych. Autorka przekonująco wykazała, że walencja wyobrażeń umysłowych przewiduje i przyczynowo wpływa na skłonność do podejmowania ryzyka, emocje pozytywne i negatywne pośredniczą w tej relacji, przy czym efekt jest silniejszy dla przetwarzania wizualnego niż werbalnego, oraz żywość wyobrażeń moderuje siłę tego związku – bardziej żywe obrazy prowadzą do intensywniejszych reakcji emocjonalnych. Szczególnie wartościowe jest pokazanie, że ludzie spontanicznie wykorzystują wyobrażenia umysłowe jako źródło informacji w podejmowaniu decyzji, przy czym częstotliwość tego zjawiska różni się między domenami ryzyka.

Autorka w sposób trafny i samoświadomy przedstawia ograniczenia swojej pracy w podrozdziale „Ograniczenia i dalsze kierunki badań”. Szczególnie doceniam, że sama wskazuje na potencjalne problemy z kierunkiem relacji przyczynowej – czy wyobrażenia wywołują emocje, czy emocje wpływają na generowanie określonych wyobrażeń. Autorka jasno przyznaje, że jej badania nie wykluczają żadnego z tych modeli i sugeruje konkretne metody dalszych badań nad tym zagadnieniem. Rzadko kiedy cykl badań prowadzonych przez jeden zespół jest w stanie zamknąć jakiś temat badawczy w sposób ostateczny. Wprost przeciwnie – badania mgr Śmieci znakomicie spełniają swoją funkcję, inspirując fascynujące pytania badawcze dotyczące związków między emocjami, wyobrażeniami i podejmowaniem decyzji.

Jestem przekonany, że kontynuowanie tej linii badawczej może stanowić doskonałą myśl przewodnią dalszej kariery naukowej autorki.

Jako potencjalne rozwinięcie tego nurtu badawczego warto rozważyć koncepcję *query theory* autorstwa Johnsona, Weber i współpracowników. Sugerują oni, że decyzje zależą od dostępności myśli związanych z opcjami wyboru, przy czym pierwsze myśli mają większy wpływ na ostateczny wybór niż późniejsze. Jeśli w badaniach autorki uczestnicy tworzyli kilka wyobrażeń, warto byłoby uwzględnić w analizach kolejność ich pojawiania się, a nie tylko liczbę pozytywnych/negatywnych wyobrażeń i związanych z nimi emocji. Powinno to zwiększyć predyktywność walencji wyobrażeń w odniesieniu do późniejszych decyzji.

Drugą drobną sugestią jest przeprowadzenie analiz mocy opartych na bardziej realistycznych oszacowaniach spodziewanych efektów eksperymentalnych, na przykład w oparciu o wskazania Funder i Ozer (2019). W jednym z badań (konkretnie w eksperymencie 2 w JBDM) autorka zakładała efekt $f = 0.25$, określany jako średni (odpowiednik $d = 0.50$). Wspomniani autorzy sugerują, że typowy efekt w psychologii jest mniejszy, raczej w okolicach $d = 0.3-0.4$. Bardziej konserwatywne założenia i większe próby mogłyby zwiększyć szanse na wykrycie różnic między grupami eksperymentalnymi a grupą kontrolną.

Podsumowując, rozprawa stanowi przykład doskonale zaplanowanej i zrealizowanej pracy doktorskiej, która wnosi znaczący wkład do psychologii poznawczej i teorii podejmowania decyzji. Połączenie solidnego przygotowania teoretycznego, rygorystycznej metodologii oraz praktycznego znaczenia wyników czyni z tej pracy wartościową pozycję w literaturze przedmiotu. Szczególnie chcę podkreślić interdyscyplinarny charakter pracy, która łączy perspektywy psychologii poznawczej, społecznej i ekonomii behawioralnej. Autorka wykazała się nie tylko umiejętnością prowadzenia złożonych badań empirycznych, ale także zdolnością do syntezy różnych nurtów teoretycznych w spójną całość.

Po szczegółowej analizie rozprawy doktorskiej „Walencja wyobrażeń umysłowych jako predyktor skłonności do podejmowania ryzyka” autorstwa mgr Joanny Śmiei, uznaję że rozprawa spełnia ustawowo określone wymogi oraz wnioskuję o dopuszczenie doktorantki do dalszych etapów procedur zmierzających do nadania jej stopnia doktora.

